

z kapitalistických armád

KAM SMĚŘUJE FRANCOUZSKÁ VOJENSKÁ POLITIKA

Plukovník
PhDr. Ing. Václav Smetana

Na jaře 1976 uplynulo 10 let od rozhodnutí francouzské vlády vyjmout ozbrojené síly Francie z podřízenosti integrovanému spojeneckému velitelství NATO v Evropě. Je pozoruhodné, že právě v tomto roce se opět velmi mnoho hovoří o místě Francie uvnitř NATO, o poslání francouzských ozbrojených sil, a perspektivách jejich výstavby, o francouzské vojenské politice.

Výročí vystoupení Francie z integrované vojenské organizace proběhlo bez větší publicity. Oficiální političti a vojenští představitelé označili tehdejší opatření de Gaulle v zásadě za správné, zároveň však zdůraznili nezbytnost aktivní účasti Francie v politických orgánech NATO a těsné součinnosti se spojeneckými vojenskými orgány. Nejvyšší francouzské velení se v té době zabývalo jiným závažným vojenským problémem: přehodnocením dalšího zaměření výstavby francouzských ozbrojených sil. Prezident Giscard d'Estaing nařídil už v r. 1974 udělat důkladnou analýzu vojenského programu na další léta i za cenu, že se schvalovací proces pozdrží a plánovací období pozmění. Po pětiletém plánu na léta 1971–1975, který nebyl uspokojivě splněn, bylo rozhodnuto považovat rok 1976 za přechodný a vypracovat šestiletý plán výstavby ozbrojených sil na léta 1977–1982.

Nový plán budování francouzských ozbrojených sil neměl být prostým pokračováním plánu předchozího, ale měly se v něm objevit nové koncepční prvky. Potvrdily to výsledky zasedání Rady obrany z 26. 2. a 23. 3., která schválila základní směrnice pro přípravu příštího plánu výstavby. Francouzská vláda projednala „Dlouhodobý plán výstavby ozbrojených sil“ 5. května a předložila jej k posouzení parlamentu. Šestiletý plán schválil v červnu přes četné výhrady gaullistů i některých představitelů armády francouzský parlament.

Mimořádný rozruch vyvolal článek o francouzské vojenské politice, uveřejněný v červnovém čísle vojenskopolitického časopisu *Révue de défense nationale*, před projednáváním plánu výstavby v Národním shromáždění. Článek napsal francouzský náčelník generálního štábu armádní

generál G. Méry — šlo o zveřejnění jeho projevu, který pronesl 15. března před posluchači Vysoké válečné školy. 1. června vystoupil ke stejné problematice na témže učilišti prezident Valéry Giscard d'Estaing a jeho projev byl 4. června rovněž předán k uveřejnění. Šlo tedy o záměrné proklamování vojenské politiky nynější francouzské vlády, o snahu ovlivnit ve prospěch vládní politiky veřejné mínění i poslance před jednáním v parlamentě.

Vystoupení francouzského prezidenta a zejména článek náčelníka generálního štábu vzbudily neobyčejný ohlas, neboť o cílech a obsahu francouzské vojenské politi-

ky bylo oficiálně řečeno něco, co do té doby z úst tak vysoce postavených osobností nikdo neslyšel. Pokusy francouzského ministra zahraničí Sauvagnargua či ministra obrany Bourgesse v dalších dnech a týdnech zmírnit dojem ze senačních prohlášení a přesvědčit veřejnost, že se vlastně nic nemění, měly malý účinek. Za všechny oponenty to vyjádřil bývalý ministr obrany a bývalý ministerský předseda Pierre Messmer, který prohlásil: „Francouzské vojenské myšlení se vrátilo o 10 let nazpět... Není to pokrok. Je to ústup...“

Oč vlastně jde?

Vývoj francouzské vojenské doktríny za vlády de Gaulla a Pompidoua

Až do konce padesátých let byla francouzská vojenská doktrína určována jednak přednostními politickými zájmy Francie v mimoevropských oblastech, zejména v Indočíně a Alžírsku, jednak členstvím v NATO, kde francouzská armáda tvořila součást sil tzv. „štitu“.

S nástupem de Gaulla v r. 1958 do úřadu prezidenta, s jeho ambiciózním programem na obnovení velmocenského charakteru Francie, s rozhodnutím o budování vlastních jaderných sil a s podstatným omezením francouzské vojenské angažovanosti v zámoří se mění francouzská vojenská doktrína.

Počátkem šedesátých let se ve Francii vykristalizovala nová doktrína, založená na strategické koncepci hromadné jaderné odvety. Tato doktrína je spojena se jménem generála Aillereta, který zastával po většinu období vlády prezidenta de Gaulla funkci náčelníka generálního štábu.

Vojenskostrategická koncepce hromadné odvety byla pokračováním v šedesátých letech již fakticky opuštěné koaliční strategie NATO (Oficiálně se tak stalo až v r. 1967 po vystoupení Francie z integrované vojenské organizace), přizpůsobené francouzským podmínkám. Vycházela stejně jako všechny koncepce NATO z obranného pojetí — jako obrana proti fiktivním zámyslům států Varšavské smlouvy na agresi. Rovněž i ona byla postavena na teorii „odstrašování“. Vlastnictví bytí nepříteli početných jaderných zbraní spolu s věrohodným ohodnocením jich použití mělo „odstrašit“ potenciálního protivníka od agrese. V případě francouzského území měl být jedinou reakcí okamžitý odvetný úder jadernými zbraněmi všech kategorií a bez jakéhokoli omezení. Tím měla být nejen zajišťována bezpečnost Francie, ale válka v Evropě se měla stát krajně nepravděpodobnou.

Jestliže se francouzské velení hlásilo ke strategii hromadné odvety, neznamenal to, že nepřipouštělo možnost omezených válek, vedených bez použití nebo s použitím jaderných zbraní. Tato možnost se však předpokládala hlavně pro konflikty mimo Evropu. Generál Ailleret zdůrazňoval, že „francouzské ozbrojené síly musí být připraveny k jakékoli bojové činnosti v kteroukoli dobu“. (Ailleret, *Révue de défense nationale*, 6/1965). Mnoho dalších funkcionářů i vojenských teoretiků se vyslovovalo pro udržování kvalitních nejaderných ozbrojených sil a počítalo s různými forami ozbrojených konfliktů.

Konečně i struktura francouzských ozbrojených sil šedesátých let tomu naskládala. Od roku 1962 se francouzská armáda dělí na 3 součásti:

- strategické jaderné síly (strategické letectvo, pozemní balistické řízené střely středního doletu a ponorky s jaderným pohonem a s balistickými řízenými střelami středního doletu),

- bezpečnostní síly, jejichž hlavní součástí jsou síly operační obrany území (pozemní jednotky, určené převážně k plnění bojových úkolů na teritoriu Francie),

- manévrové síly (pozemní vojsko, vojenské letectvo a vojenské námořnictvo, určené k zasazení v Evropě i v zámoří).

Vrcholem „čisté“ gaullistické vojenskostrategické koncepce je Ailleretem formulovaná strategie tzv. „obrány ve všech azimutech“ (Ailleret, *Révue de défense nationale*, 2/1968). Všimněme si, že francouzské velení publikuje tuto koncepci v r. 1968, tj. krátce po vynětí svých sil z vojenské organizace NATO a po přijetí strategie „pružné reakce“ za oficiální strategickou koncepci Severoatlantického paktu. Na francouzské koncepci je zvláště pozoruhodná snaha neurčovat potencionálního nepřítele, naopak demonstrovat při-

pravenost na agresi „ze všech azimutů“. Ailleret píše v článku mj. „Francie... potřebuje značný počet... megatonových balistických střel celosvětového dosahu, jejichž účinnost by dokázala odstrašit každého, kdo by chtěl z kterékoliv části světa využít nebo zničit naše území v zájmu realizace svých válečných cílů... Protože předem nevíme, z které části světa by mohlo vzejít nebezpečí, ... neměla by být naše autonomní síla zaměřena jediným směrem, na nepřitele a priori, nýbrž by měla být schopna zasáhnout všude a tedy být tím, co v našem vojenském žargónu nazýváme silou všech azimutů...“.

Generál de Gaulle odchází z úřadu prezidenta v dubnu 1969. Již v květnu téhož roku vychází v *Révue de défense nationale* článek nového náčelníka generálního štábu, generála Fourqueta, k otázkám francouzské vojenské strategie a politiky. Obsahuje patrně změny oproti dřívější linii. Daleko méně kriticky se staví k americké a koaliční vojenské strategii „pružné reakce“. Počítá stejně jako strategie NATO s řadou variant válečné činnosti. Výraz „obrana ve všech azimutech“ se víc neobjevuje.

Fourquet zastává názor, že dříve než francouzské politické vedení přikročí k hromadné jaderné odvetě, je třeba zasadit konvenční a pak případně i taktické (a operačně taktické) jaderné zbraně. Tyto zbraně by měly být použity dříve, než bojová činnost dospěje k francouzskému teritoriu. Jde tedy o přechod od strategie hromadné odvety ke strategii odstupňovaného odstrašování, jež je vlastně totožná s koaliční a tedy i americkou strategií „pružné reakce“.

Na tom nic nemění zdůrazňování skutečnosti, že Francie si ponechává právo rozhodnout, zda, kdy a jak se bojově činosti zúčastní. Tyto otázky se záměrně ani dále nerozvádějí. Na rozdíl od Aillereta se však již nepřímě naznačuje jediný azimut, odkud je možno očekávat nepřitele — z východu.

Není jasné, zda zveřejnění nové doktriny bylo načasováno na chvíli de Gaullova odchodu z politické scény úmyslně, či zda se bývalý francouzský prezident na její revizi podílel. Zdá se, že změna se již nějaký čas připravovala a že ani sám de Gaulle nebyl nakonec jejím zásadním odpůrcem.

Fourquetova vojenská strategie se stala základem vojenské doktriny Pompidouovy vlády. Tato vojenská doktrína byla oficiálně proklamována např. v projevu ministerského předsedy Michela Debré 19. října 1971 před posluchači Vysoké vá-

lečné školy nebo v Bílé knize o obraně Francie z roku 1972. Je tu ve srovnání s šedesátými léty zřejmý posun směrem k atlantickým vojenskostrategickým koncepcím, zejména tím, že se uznává možnost omezených válek v Evropě a účasti francouzské armády na nich. Na druhé straně francouzská vojenská doktrína první poloviny sedmdesátých let nadále odděluje jednotlivé cíle obrany a setrvává na dřívějších prioritách.

Jako hlavní cíl staví zajištění bezpečnosti národního území a jeho obyvatel. Na úkolech, které vyplývají z realizace tohoto cíle, se mají podílet strategické a operačně taktické jaderné zbraně jako hlavní prostředek „odstrašování“, síly protivzdušné obrany, síly operační obrany území a manévrové síly, vyzbrojené i jadernými zbraněmi, působící převážně „na hranicích teritoria a v jejich okolí“.

Druhým cílem je podle Bílé knihy 1972 „podílet se na bezpečnosti v Evropě a kolem Evropy, zvláště ve Středomoří“. To je úkolem manévrových sil pozemního vojska, vojenského letectva a námořnictva, přičemž se zdůrazňuje, že schopnost zásahu těchto sil „bude udržována v určitých limitech... aby nebyly předčasně použity síly, které jsou nutné pro obranu hranic a jejich okolí“.

Jako třetí cíl francouzské vojenské politiky je postavena ochrana politických a ekonomických zájmů Francie v různých částech světa. Úkoly, které z toho vyplývají, by měly plnit intervenční síly, eventuálně posílené dalšími jednotkami.

Z uvedené vojenské doktriny vycházel plán výstavby francouzských ozbrojených sil na léta 1971—1975. Ozbrojené síly Francie se členily na:

- strategické jaderné síly,
- bezpečnostní síly, jejichž hlavní součástí tvořily síly operační obrany území,
- manévrové síly, vyzbrojené taktickými a operačně taktickými jadernými zbraněmi,
- intervenční síly a síly, umístěné mimo francouzské území v zámoří.

Plán preferoval stejně jako v šedesátých letech výstavbu jaderných sil, na kterou bylo vynaloženo asi 35 % všech vojenských výdajů. Do výzbroje měly být postupně zařazeny strategické řízené střely, odpalované ze země a z ponorek s jaderným pohonem a operačně taktické jaderné zbraně pro pozemní vojsko i vojenské letectvo. Konvenční síly měly být modernizovány v rámci finančních možností. Plán výstavby byl splněn asi na 85 %. Ke konci pětiletého plánu se začaly projevat tendence k vyváženějšímu roz-

dělování prostředků mezi raketové jaderné a konvenční ozbrojené síly s cílem odstranit určité zaostávání konvenčních sil v předších letech. Jak vidíme, tento

trend je charakteristický i pro nastávající období a odráží určité posuny ve vojenské doktríně Giscardovy vlády, jak o tom bude řeč dále.

Vojenská doktrína Giscardovy vlády

Valéry Giscard d'Estaing nastoupil na úřad prezidenta v květnu roku 1974. Už jeho první projevy naznačily, že bude věnovat mimořádný zájem i vojenské politice. Jedním z prvních opatření v tomto směru byl pokyn generálnímu štábu a ministerstvu obrany udělat důkladnou analýzu všech problémů, které se dotýkají francouzské vojenské doktríny. Tento proces vyvrcholil právě v červnu 1976 výše zmíněným schválením šesiletého plánu výstavby ozbrojených sil francouzským parlamentem.

Jak ve světle projevů francouzského prezidenta, ministra obrany, náčelníka generálního štábu a ve světle dlouhodobého vojenského programu vypadá současná francouzská vojenská doktrína a vojenská politika?

Zdůrazňuje se, že vojenská politika je spolu s dalšími oblastmi, jako je diplomacie, ekonomická politika, technická politika, nedílnou součástí zahraniční politiky. Jedním ze základních zahraničně politických cílů francouzské vlády musí podle Giscarda být, aby Francie po ekonomické a vojenské stránce byla v čele skupiny tzv. „středních mocností“, jako jsou Japonsko, NSR a Velká Británie. V jaderné oblasti musí Francie zůstat třetí světovou jadernou mocností, v oblasti konvenčních zbraní je cílem dostat se na úroveň NSR.

Jsou tedy zřejmé silné politické aspekty francouzské vojenské politiky. Vojenské postavení Francie má být jedním z hlavních prostředků, který by Francii zabezpečil úlohu hegemonu v perspektivním integrovaném uskupení evropských křepalistických států. V tomto úsilí bude francouzská vláda nepochybně narážet na odpor Německé spolkové republiky.

Současná francouzská vojenská doktrína označuje na rozdíl od dřívějšíka poměrně nezakrytý nepřítel, proti kterému Francie dělá své vojenské přípravy. Podle slov francouzského prezidenta vyplývá zcela jasně, kdo by byl hlavním protivníkem Francie v konfliktu, ze skutečnosti, že se výstavba ozbrojených sil posuzuje z hlediska konfliktu mezi Východem a Západem.

Francouzští vedoucí političtí a vojensští představitelé se v této souvislosti vyjadřují k otázce nezávislosti Francie a

k jejímu členství v NATO. Vojenská nezávislost podle jejich výkladu znamená, že Francie si zachovává svobodnou volbu, kdy, kde a s jakým úkolem použije své ozbrojené síly; v případě, že se rozhodne je použít, počítá s nejtěsnější součinností s ostatními spojenci NATO.

Vojenská doktrína Giscardovy vlády je i nadále postavena na „odstrašující“ úloze strategických jaderných sil. Daleko větší pozornost než dříve však věnuje rozvoji ostatních jaderných i nejaderných bojových prostředků. Giscard docení úlohu konvenčního potenciálu. Tvrdí, že nejpravděpodobnějším ozbrojeným konfliktem v Evropě je v současné době byla omezená konvenční válka. Proto také zdůrazňuje jako důležitý faktor vojenské rovnováhy mezi státy NATO a Varšavské smlouvy uchování přítomnosti amerických klasických ozbrojených sil na evropském válečném území.

Zdůrazňování úlohy konvenčních sil a jisté omezení úlohy jaderných zbraní napadá gaullistické a označují je za zradu vojenské politiky generála de Gaulla.

Vláda kritiku odmítá, prohlašuje, že nedošlo ke změně strategické koncepce, nýbrž pouze k její úpravě pro zvýšení její účinnosti.

O motivech přehodnocení úlohy jednotlivých složek francouzské armády můžeme usuzovat z posledních projevů francouzského prezidenta a zejména náčelníka generálního štábu, které byly v některých vojenskostrategických otázkách velmi konkrétní. Novým pojetím s dalekosáhlými důsledky je určení místa francouzského teritoria v eventuelním ozbrojeném konfliktu na středoevropském válečném území. Podle prohlášení prezidenta není realistická koncepce (z které se vycházelo v dřívějších doktrínách), že v případě války budou bojové operace probíhat mezi Československem a Rýnem a že francouzské teritorium zůstane v klidu a jeho jedinou starostí bude podporovat činnost mimo území Francie. Správná koncepce podle něho je ta, která předpokládá, že bude existovat jediný válečný prostor a francouzské území bude od samého počátku války v prostoru bojových akcí. Z toho francouzské politické a vojenské vedení vyvozuje podle Giscardových slov závěr, že v tomto prostoru

musí být jediný vojenský komplex. Francouzské pozemní vojsko musí být schopno vést bojové operace kdekoli, to znamená, že všechny síly je nutné organizovat jako manévrové.

Generál Méry šel ve svých vývodech a informacích ještě dále. Použil výrazu „koncepte rozšířeného bezpečnostního pásma“ a v této souvislosti se vyjádřil k použití francouzských manévrových sil. V době míru nemá dojít k podstatným změnám v současném rozmístění francouzských ozbrojených sil ve druhém operačním sledu a v zálohách. Naproti tomu za války není vyloučeno jejich použití ve vyčleněném úseku „přední obrany“, tj. v prvním operačním sledu. Kromě toho se v každém případě počítá se začleněním francouzské armády ve druhém operačním sledu vojsk NATO, což by zabezpečovalo i překrytí státního území Francie. Francouzský náčelník generálního štábu dále upozornil na obtížnost společného zasazení ozbrojených sil Francie a ostatních států atlantické aliance vzhledem k velké odlišnosti ve výzbroji, bojové technice a taktice, čímž chtěl podpořit těžko se rozvíjející proces standardizace zbraní uvnitř NATO a vyzvat k všestrannému zlepšení součinnosti s atlantickými spojenci.

Přílišná otevřenost a konkrétnost Méryho vyvolala u některých členů vlády pobouření. Bylo mu vytýkáno, že náčelník generálního štábu nemá dávat tak přesné odpovědi a v otázkách vojenské doktríny má zachovat záměrnou nejasnost. Tato praxe umožňuje pak jednotlivým vedoucím politickým a vojenským představitelům přednášet rozporné projevy na stejném téma.

Odradem posledního vývoje francouzské vojenské doktríny je dlouhodobý plán výstavby ozbrojených sil na léta 1977–1982.

Především se má podstatně zvýšit celkový vojenský potenciál Francie. To se projevuje ve značném růstu vojenských výdajů. V příštích 6 letech se má zvýšit jejich podíl ve státním rozpočtu ze 17 na 20 % a jejich podíl na hrubém národním produktu má stoupnout ze 3 na 3,6 %. O jaký prudký růst jde, svědčí konkrétní položky: zatímco v r. 1976 činí přímé vojenské výdaje ve Francii 50 miliard franků, v r. 1982 to má být již 114 miliard franků, což je zvýšení téměř o 130 %.

Plán předpokládá zachování dosavadního systému všeobecné branné povinnosti a také početní stavy ozbrojených sil mají zůstat v podstatě na současné úrovni (asi 500 000 osob). Má dojít ke zvýšení počtu bojových jednotek asi o 10 % na úkor

administrativních a jiných pomocných složek.

Při projednávání plánu v parlamentě se předseda vlády a ministr obrany snažili přesvědčit poslance, že jaderné síly mají nadále prioritu. Má se zvýšit jejich účinnost a operativnost. Důraz se klade na dokončení výstavby šesti ponorek s jaderným pohonem, které mají být vybaveny účinnějšími řízenými střelami. Má dojít také k modernizaci pozemních řízených střel a jaderných hlavic. Dosavadní strategické bombardovací letouny mají zůstat v operační použitelnosti až do poloviny osmdesátých let. Do roku 1982 se má podle slov ministra obrany zvýšit kapacita francouzských strategických jaderných sil čtyřnásobně. U operačně taktických prostředků jaderného napadení se věnuje hlavní pozornost dokončení výstavby pěti pluků řízených střel Pluton.

Přes tyto plány a přes zdůrazňování výstavby jaderných sil jako základu francouzského vojenského potenciálu podíl z vojenského rozpočtu na tyto síly v této šestiletce klesá z 16,8 na 15 %, zatímco podíl výdajů na klasické síly se zvýší z 54,4 na 58,1 %. Vezmeme-li v úvahu uvedený prudký růst vojenského rozpočtu, vidíme, jak značné úsilí se bude věnovat budování nejaderných sil a prostředků. V tom právě se projevuje charakteristický prvek Giscardovy vojenské politiky.

Výrazným projevem v tomto směru je rozsáhlá reorganizace pozemního vojska, která spočívá ve sloučení polního a teritoriálního vojska v jedny manévrové síly a v reorganizaci jejich svazků a útvarů. V souvislosti s tím byly či budou rušeny některé štáby. Pozemní vojsko, jehož početní stav se má snížit z 330 000 na 311 000, má mít 16 divizí (místo dosavadních 6), z toho 8 lehkých tankových (8200 osob, 150 středních tanků), 6 lehkých pěších (6500 osob), 1 horskou a 1 vzdušnou výsadkovou. Reorganizace bude probíhat po etapách až do osmdesátých let.

Podle generála Méryho mají změny v pozemním vojsku dvojí význam. Předně znamenají důležitý krok v rozvoji manévrových sil. Za druhé přestanou být francouzské jednotky koncentrovány za Rýnem a v severovýchodní Francii a budou rovnoměrněji rozloženy po celém teritoriu. Jde zřejmě i o etapu, která vede k vyrovnání hodnoty konvenčních sil Francie a NSR s ohledem na plány vytvořit někdy v budoucnu evropské vojenské uskupení kapitalistických států. Znamená nesporně významnější příspěvek Francie pro realizaci koaliční strategie „pružné reakce“ a koncepce „přední obrany“.

Naskýtají se otázky: Kam směřuje francouzská vojenská politika? Dojde k re-integraci francouzských ozbrojených sil pod velení NATO?

O vojenské spolupráci Francie s velením NATO a s jednotlivými členy tohoto uskupení byl uveřejněn článek v 7. čísle Vojenské mysli z roku 1975. Bylo by možné jej doplnit jen dalšími fakty, která svědčí o stále těsnější součinnosti Francie s NATO i ve vojenské oblasti. Ve vojenských otázkách existuje v současném rozděleném světě určitá neúprosná logika a nelze plout mezi dvěma proudy. Francouzská vláda přes zdůrazňování autonomie, nezávislosti v otázkách obrany musí sladit svou vojenskou doktrínu s politickými závazky, které vyplývají ze členství v NATO. Zdá se, že v tomto směru učinila právě letos důležitý krok. Pokusy to zakrývat mají především vnitropolitické důvody. A konečně zmíněné projevy Giscarda a Méryho svědčí o tom, že vláda změny přiznává a přistoupila i k psychologické přípravě veřejného mínění na důsledky změn ve vojenské politice.

Vedoucí francouzští představitelé ujišťují, že nepomýšlejí na opětné začlenění ozbrojených sil do integrované vojenské

organizace Severoatlantického paktu. Už nyní existuje mnohostranná vojenská součinnost, která se stále prohlubuje. Na jednáních vojenských orgánů NATO sedí i francouzští zástupci, byť jen jako pozorovatelé a styčné mise. Probíhá stále intenzivnější a častější společná bojová a operační příprava jednotek a štábů francouzských a ostatních spojeneckých armád. Nemusí trvat dlouho a Francie opět nabídne spojencům své teritorium jako týlovou a komunikační zónu středoevropského válčiště. Jaký je potom praktický rozdíl mezi silami, které jsou a které nejsou v míru podřízeny spojeneckému velení? Návrat do integrované organizace by byl už jen posledním gestem, které by mělo politický význam, jehož vojenská cena by však byla zanedbatelná. Je málo pravděpodobné, že k takovému gestu v nejbližších letech dojde. Vláda Francie, která by k němu přistoupila, by se vystavila příliš velké kritice uvnitř a ztratila by tvář před celým světem.

Tendence a perspektivy francouzské vojenské politiky se v roce 1976 dále vyjasnily. Francie demonstrovala své místo v agresivním uskupení Severoatlantického paktu a my s tím musíme počítat.